

SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ROLÜ, EĞİTİMİ VE STATÜLERİ

(29 Haziran 1967'de Bakan Vekilleri Tarafından Kabul Edilen Tavsiye Kararı)¹

“KARAR (RESOLUTION) (67) 16”

S. Sedat Türkeri
Sosyal Hizmet Uzmanı

ÖNSÖZ

Tarihsel süreçten bakıldığında sosyal hizmet bilim ve uygulamaları ile sosyal hizmet mesleğinin evrensel uygulayıcıları durumundaki “*Sosyal Hizmet Uzmanlarının*” toplumsal rolleri, nasıl bir eğitim sürecinden geçtikleri ve toplumsal statülerinin niteliği, alanda karşılaştıkları sorunlar vb. konular dün olduğu kadar günümüzde de önemini artarak sürdürmektedir. Bu temel konuların her biri ayrı ayrı araştırma konusu olmakla birlikte ülkemizdeki plansız “*Sosyal Hizmet Okullaşması*” ile büyük çoğunluğu kalite güvencesine henüz ulaşamamış yeterliliği tartışılır eğitim programlarının uygulandığı kurumlarından mezun olanların sosyal hizmet mesleği uygulamaları açısından “*risk*” oluşturabileceği, mesleğin yozlaşmasına yol açabileceği görülmektedir.

Tüm bu nedenlerle sosyal hizmet kalite güvencesine dayalı program yeterlilikleri ile mesleki yeterliliklerin gündemde tutulması paydaşlarla sürekli olarak tartışılması, sürdürülebilir politikaların geliştirilerek kamuoyu oluşturulması yaşamsal derecede önemli bir konudur.

Bu düşünceden hareketle sosyal hizmet tarihinde bir dönüm noktası olabileceğini düşündüğümüz ve ülkemizin de üyesi bulunduğu “Avrupa Konseyinin”² 29 Haziran 1967 Bakanlar Komitesi Tarafından kabul edilen Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, Eğitimi ve Statüleri” başlıklı tavsiye kararının büyük ölçüde günümüze de ışık tuttuğu değerlendirmesinden hareketle sosyal hizmet uygulama alanlarında yer alan sosyal hizmet uzmanları, üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde görevli akademisyen ve öğrencilerle paylaşılmasında yarar görülmektedir.

“Bakanlar Komitesi,

Avrupa Konseyi'nin 29 Haziran 1967 Bakanlar Komitesi Tarafından kabul edilen Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, Eğitimi ve Statüleri” başlıklı tavsiye kararına göre amacının “Konsey Üyelerinin sosyal ilerlemelerini kolaylaştırmak ve Üyeleri arasında daha büyük bir birlik sağlamak olduğunu göz önünde bulundurarak”;^[3]

Avrupa Sosyal Şartı'nın 14. Maddesi uyarınca, Akit Tarafların sosyal hizmetlerinden⁴ yararlanma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla bazı yükümlülükler kabul ettiklerini ve Sosyal Şartı'n 19. Maddesinin göçmen işçilere yönelik sosyal hizmetlere ilişkin hükümler içerdiğini göz önünde bulundurarak;

Sosyal mevzuatın büyümesinin ve insan ve çevresiyle ilgili yeni araştırmaların gelişmesinin sosyal hizmette yeni alanlar açtığını ve yeni yöntemler gerektirdiğini ve Avrupa iş birliğinin

¹ Çeviren S. Sedat Türkeri. (Gayri Resmi Çeviri). 18. Nisan 2022. Ankara.

² (Kuruluş: Londra, 05.05.1949. Yürürlük 3 Haziran 1949. Türkiye, 13 Nisan 1950'de kabul etti.)

³ “The Role, Training And Status Of Social Workers”. RESOLUTION (67) 16. The Committee of Ministers. (Adopted by the Ministers' Deputies on 29th June 1967).

⁴ Nihat Tarimeri. SHU. Avrupa Sosyal Şartı: Sosyal Hizmetlerden Yararlanma Hakkını Kötüye Kullanmak ve Bir Hakkı Savun (ma)mak-3. 25/7/2018. (Akıllıoğlu Tekin'e göre Sosyal Şartın Resmi Çevirisinde İngilizceden geçen “sosyal refah hizmetleri” (social welfare services) kavramının aslında mevzuatımıza Fransızcadan geçen “sosyal hizmetler” (Droit au benefice des services sociaux) karşılığı olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle bir çeviri hatasını meşrulaştırmamak üzere burada “social welfare services” yerine orijinal anlamı karşılayan Fransızca metindeki “Droit au benefice des services sociaux” sosyal hizmetler temel alınmıştır. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye (Aralık 2015 Tekin Akıllıoğlu, Sayfa 72. 14.Mad.Açıklama). Avrupa sosyal sarti sosyal hizmetlerden yararlanma hakkini kotuye kullanmak ve bir hakkı savunmamak (cocukkorumaturkiye.com).

lkeler arası sosyal hizmet ve bir eğilim ihtiyacını önemli ölçüde artırdığını göz önünde bulundurarak göz önünde bulundurarak eğitimin, yöntemlerin vb. uyumlaştırılmasına yönelik; Avrupa'da sosyal hizmet uzmanlarının eksikliğine ilişkin 466 sayılı Meclis Tavsiye Kararını dikkate alarak;

Tüm Avrupa lkelerinde yeni ve sürekli değişen ihtiyaçları karşılamak için sürekli artan sayıda iyi eğitilmiş sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyulduğunun ve bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının eğitiminin diğer sosyal personelin eğitimi ile birlikte, birinci dereceden bir problem haline geldiğinin bilinmesi;

Bazı ülkelerde sosyal hizmet uzmanlarının, özellikle lider pozisyonlara erişim eğitim türleri ile ilgili olarak, yeterli eğitim olanaklarının olmaması, ilerleme olanaklarının olmaması ve tanınmış bir statü gibi tatmin edici olmayan koşullar tarafından engellendiği gerçeğini akılda tutarak;

Bunun yeni sosyal hizmet uzmanlarının işe alınmasında büyük zorluklara yol açtığını göz önünde bulundurarak;

Sosyal Komite'nin "Avrupa Konseyine ye ülkelerde sosyal hizmet uzmanlarının rolü, eğitimi ve statüsü" konulu çalışması çerçevesinde; Sosyal hizmet uzmanlarının işlevi, eğitimi ve statüsü arasındaki yakın bağımlılığı vurgulayarak;

ye Hkmetleri, sosyal hizmetlerinin daha da geliştirilmesinde aşağıdaki ilke ve önerileri dikkate almaya davet eder:

1. Sosyal Hizmet Uzmanlarının İşlevleri

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve içinde yaşadıkları sosyal çevrenin karşılıklı olarak daha iyi uyum sağlamasını ve bireylerin özsaygılarını ve öz sorumluluklarını; kişilerin kapasitelerini, kişilerarası ilişkileri ve toplum tarafından sağlanan kaynakları kullanarak geliştirmeyi amaçlayan özel bir profesyonel faaliyetir.

Bu amaç temel bir amaçtır; ancak bunun gerçekleşmesi için somut araçlar, farklı ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre değişir. Yeni sosyal ihtiyaçların ortaya çıkışı, yeni sosyal hizmet yöntemleri gelişirken sosyal hizmet uzmanlarının faaliyet alanının genişlemesini gerektirmektedir.

Sosyal hizmet uzmanlarının yukarıda tanımlandığı şekliyle sosyal hizmeti uygulayan profesyonel çalışanlar anlamında, işlevlerini olabildiğince verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

1. Her ülkede sosyal hizmet uzmanlarının işlevlerine ilişkin bir çalışma gözden geçirilmeli ve daha da geliştirilmelidir. Bu alandaki istatistiklerin derlenmesiyle kolaylaştırılabilcek bu çalışma, yalnızca sosyal hizmet uzmanlarının mesleki niteliklerine ve nüfusun ihtiyaçlarına göre atanması gereken görevleri değil, aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarına düşmeyen ve diğer kişilere emanet edilebilecek olan görevleri de ortaya çıkartabilir.
2. İnsan sorunlarının karmaşıklığını ve bileşenlerinin karşılıklı bağımlılığını göz önünde bulundurarak, sosyal hizmet uzmanlarına doktorlar, psikologlar, öğretmenler vb. gibi diğer meslek mensuplarıyla (geçici veya sürekli olarak) temas halinde çalışma fırsatı vermek önemlidir. Bu karmaşıklıkla ilgili olarak, yarı zamanlı sosyal hizmet uzmanları ve/veya yardımcı çalışanların da toplumun artan ihtiyaçlarının karşılanmasında sorumluluğu paylaşmaları sağlanmalıdır.

3. Sosyal hizmetin farklı dallarının önleyici ve iyileştirici yönlerine odaklanılmalıdır: ihtiyaçların ve bunları karşılamamanın mevcut yollarının daha iyi bilinmesi, zahmetli ve çözülmesi zor sorunlardan kaçınmaya yardımcı olabilir.
4. Toplumların önleyici ve iyileştirici hizmetleri (ör. ilgili nüfusun katılımını geliştirerek) başlatmalarına yardımcı olmak da sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluklarından biri olarak kabul edilmelidir.
5. Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal araştırmalara katılması arzu edilir.
6. Sosyal hizmet uzmanları ve dernekleri, nüfusun ihtiyaçlarına dikkat çekerek ve bunları karşılamak için tasarlanmış araçlar hakkında görüş bildirerek sosyal politikanın geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır.
7. Sosyal hizmet uzmanları ve dernekleri hem merkezi hem de yerel düzeyde sosyal önlemlerin uygulanmasında yapıcı bir rol oynamaya teşvik edilmelidir.

II. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Eğitimi

Sosyal hizmet eğitiminin amacı, sosyal hizmet öğrencilerini etkili profesyonel işleyiş için gerekli bilgi, beceri ve tutumlarla donatmaktır. Sosyal hizmet okulları, her ülkenin sosyal hizmetlerinin gerektirdiği sayıda nitelikli sosyal hizmet uzmanı sağlamak için mevcuttur. Doktorlar, psikologlar, sosyologlar, yöneticiler vb. gibi asıl işlevi sosyal hizmet olmayan ancak sosyal hizmetlerle yakından ilişkili diğer kişilere de eğitim sağlayabilirler.

Bu konuda aşağıdaki öneriler yapılmıştır:

1. Hükümetler, sosyal hizmet uzmanlarının ya temel sosyal hizmetlerin sağlanmasında ya da denetim, danışma, yönetim, öğretim ve araştırma sorumluluğunu kabul ederek çeşitli kapasitelerde çalışmaları gerektiğini göz önünde bulundurarak, mevcut sosyal hizmet okullarının bu ihtiyaçları karşılamak için yeterli donanımına sahip olup olmadığını değerlendirmelidir. Bu durum çeşitli düzeylerde eğitim gerektirebilir.
2. Sosyal hizmet eğitimi Avrupa bazında uyumlu hale getirmek ve eşdeğer niteliklerin tanınmasına ilişkin ikili anlaşmaların akdedilmesini kolaylaştırmak için üye ülkelerde aynı eğitim standartlarını sağlamaya yönelik girişimlerde bulunulmalıdır.
3. Müfredat, aşağıdaki üç ana unsurda aynı bilgi birikimini kapsamalıdır: insan çalışması, toplum ve sosyal hizmetler çalışması ve sosyal hizmet teorileri ve yöntemleri.
4. Uygulamalı eğitim, sosyal hizmet eğitiminin önemli bir parçasıdır ve Hükümetler, öğrencilere denetimli uygulamalı eğitim almaları için olanaklar sağlayarak sosyal kurum ve kuruluşları sosyal hizmet eğitimine katkıda bulunmaya teşvik etmelidir.
5. Sosyal hizmet okullarındaki öğretim kadrosunda yeterli sayıda tam zamanlı ve yarı zamanlı öğretmenler bulunmalıdır. Yarı zamanlı personel hem sosyal hizmet görevlilerini hem de diğer mesleklerden kişileri içerebilir.
6. Müfredat planlaması ve değerlendirmesi, sosyal hizmet okulları ve sosyal hizmet kurumları arasında iş birliği içinde yapılmalıdır.
7. Her sosyal hizmet okulunun eğitim programında dengeli bir müfredat sağlamak için adımlar atılmalıdır. Bu konuların henüz müfredatta yer almadığı durumlarda, sosyal grup çalışması, toplum örgütlenmesi ve sosyal yönetimin öğretimine yeterince önem verilmelidir. Bu konuların öğretiminde uygulamalı eğitime yer verilmelidir.
8. Sosyal hizmet uzmanlarının uzmanlaşmasından önce bir genel eğitim dönemi olmalıdır. Özel nedenlerle, genel eğitim yerine uzmanlık eğitimi tercih edilirse, mümkün olduğunca genel içeriğe dahil edilmelidir;
9. Hükümetler, uygun olduğu durumlarda, tam zamanlı eğitim alamayanların ihtiyaçlarını karşılamak için eşdeğer düzeyde yarı zamanlı kursların düzenlenmesini öngörebilir.
10. Tamamlayıcı eğitim, ya sosyal hizmet okullarının kendileri, meslek örgütleri, sosyal hizmet kurumları ya da diğer organlar tarafından organize edilmelidir.

11. Sosyal hizmet öğretmenleri veya sosyal hizmetlerde lider pozisyonlar almak veya araştırma yapmak isteyen sosyal hizmet uzmanları için ileri eğitim olanakları olmalıdır; ileri eğitim ile üniversiteler arasında bağlantı kurma olasılığı araştırılmalıdır.
12. Yetkili makam tarafından sağlanan veya onaylanan bir kurumda sosyal hizmet eğitimi kurslarına katılırken, ihtiyacı olan öğrencilere, ekonomik ve mali kaynakların izin verdiği ölçüde yeterli öğrenim ödeneği verilmelidir.
13. Sosyal hizmet uzmanlarına, mümkün olduğu kadar hem ulusal hem de uluslararası temelde düzenlenen çalışma gruplarına, seminerlere vb., ayrıca uluslararası sosyal hizmet uzmanları değişimlerine, burs programlarına vb. katılma fırsatları verilmelidir. Sosyal hizmet uzmanı çalıştıran işverenler bu tür olanakları sağlamaya teşvik edilmelidir.

III. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Durumu

Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki sorumluluklarına uygun bir statüye sahip olmaları gerektiği kabul edilerek, aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

1. Gerektiğinde ve mümkün olduğu ölçüde, kendi ülkelerinde profesyonel olarak eğitilmiş sosyal hizmet uzmanlarının ilgili unvanlarını korumak için önlemler alınmalıdır.
2. Sosyal hizmet uzmanlarına, kariyer gelişimi ve adil maaşlar için uygun olanaklar sağlanmalıdır.
3. Danışan tarafından bir sosyal hizmet uzmanına verilen bilgilerin gizliliği tanınmalı ve saygı gösterilmelidir.
4. Bir teşebbüs tarafından çalışanlarının yararına istihdam edilen bir sosyal hizmet uzmanı, teşebbüs içindeki görevlerini yerine getirirken mümkün olduğu kadar yüksek derecede bağımsızlığa sahip olmalıdır; işinin sıklıkla hassas ve gizli doğası, işveren ve işletmenin diğer sorumlu hizmetleri tarafından tanınmalı ve saygı gösterilmelidir.
5. Hükümetler, Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerden birinin vatandaşı olan sosyal hizmet uzmanlarının başka bir üye Devletin topraklarında iş bulmasına olanak sağlayabilecek önlem ve gelişmelerden yana olmalıdır.”

NOT:

Sosyal hizmet eğitim ve uygulamaları ile uygulama alanlarına ilişkin günümüz gerçekleri çerçevesinde sosyal hizmet eğitim ve uygulama alanlarında aktif görevler almış ve veya bu alana ilgi duyan öğrenci, akademisyen ve profesyonellerin tarafsız ve önyargısız değerlendirme ve yorumlarının sosyal hizmet bilim ve uygulamalarına önemli katkılar sunacağı öngörülmektedir. 20 Nisan 2022. Ankara.

S. Sedat Türkeri
ssturkeri@gmail.com